

Hydrangea

Inleiding

Stel je in gedachten een boerentuin voor en de kans is groot dat daar struiken met opvallende grote roze of blauwe bollen van bloemen instaan. Het is de overbekende boerenhortensia (*Hydrangea macrophylla*). Naast deze zijn er nog tal van andere soorten, van hoog tot laag en geschikt voor allerlei plaatsen. De klimhortensia bloeit zelfs nog tegen een muur op het noorden!

Ook voor diegenen die het zonder tuin moeten stellen zijn er geschikte hortensia's, als potplant voor de kamer of het balkon. Van de uitgebloeide, gedroogde bloemen kun je een krans maken of ze op een schaal leggen. Kortom, een veelzijdige plant.

Familie

Hortensia's vallen onder de familie van de *Saxifragaceae*, ofwel de steenbreekfamilie. Populairste tuinplant uit deze familie is de hortensia, maar ook de diverse bessensoorten zoals aalbes, kruisbes en zwarte bes en tuinplanten als schoenlappersplant (*Bergenia*) en knolsteenbreek zijn vaak in tuinen te vinden. In het wild zijn paarbladig goudveil, kandelaartje en parnassia enkele vertegenwoordigers van deze familie.

De familie is, zoals ook al blijkt uit de voorbeelden, erg veelvormig. Een paar kenmerken zijn wel gemeenschappelijk zoals meezijdig symmetrische bloemen en vier kroon- en kelkbladeren. Vrijwel steeds zijn er in de bloem twee stijlen te vinden en is het aantal meeldraden tweemaal het aantal kroonbladeren. De kruidachtige steenbreken hebben vrijwel steeds een bladrozet.

Hortensia's komen uit Azië, vooral in China en Japan komen veel soorten voor.

Grondsoort en bloemkleur

Met name de bloemen van de *H. macrophylla* variëteiten zijn gevoelig voor de zuurgraad van de grondsoort. Op zure, bijvoorbeeld veenachtige grond, kleuren ze blauw, op neutrale en kalkhoudende grond kleuren ze roze. Bij voorkeur groeien ze op zure, vochtige grond, dus veengrond is heel geschikt. Op zandgrond is het zaak om voldoende organische stof aan te brengen om te zorgen dat de grond voldoende water vast kan houden. Door de zuurgraad van de grond te beïnvloeden kan de bloemkleur roze of blauw worden. Wordt een blauwe plant roze dan is de grond basisch (kalkrijk). Om de grond weer zuurder te maken kan er aluin toegevoegd worden. Dit is een mengsel van aluminiumsulfaat en kaliumsulfaat en is soms in tuincentra maar ook via internet te koop. De juiste hoeveelheid is een kwestie van voorzichtig proberen. Men adviseert max. 200 g/m². Als een roze plant blauw wordt dan kan er kalk toegevoegd worden. Het is handig om voor het aanplanten de zuurgraad van de grond te meten. Hiervoor zijn setjes in tuincentra te koop. Het beste is het om blauw of roze te kiezen, passend bij de aanwezige zuurgraad, dat geeft het minste gedoe. Bovendien is het makkelijker om zure grond basischer te maken dan andersom. Pas dus op met te veel gegoochel. Overigens is de ene variëteit gevoeliger voor verkleuren dan de andere. Informeer hiernaar voor aankoop bij een goed tuincentrum. De witte variëteiten verkleuren niet door de grondsoort, hooguit verkleuren ze aan het eind van de bloei. Ze worden dan vaak roodachtig.

Standplaats

Hortensia's zijn sterke tuinplanten maar ze mogen niet te droog staan. Ze staan graag in de halfschaduw. Een zonnige standplaats verdragen ze wel, maar alleen op een vochtige plaats zodat er voldoende water beschikbaar is. Klimhortensia's groeien zelfs uitstekend geheel in de schaduw, bijvoorbeeld op een noordmuur en bloeien zelfs daar nog uitbundig.

Van nature staan hortensia's graag op enigszins zure grond. Veengrond is heel geschikt maar ook op humusrijke zandgrond doen ze het goed. Zie verder het onderdeel 'grondsoort en bloemkleur'.

Soorten

De bekendste hortensia is *Hydrangea macrophylla*. Dit zijn de struiken met grote bolvormige bloeiwijze die boerenerven sieren. Hiervan bestaat een groot aantal cultuurvariëteiten. De meeste vormen ronde bollen, dicht bezet met bloemen. Ook zijn er schotelvormige variëteiten. Deze worden 'Teller'-variëteiten genoemd, naar het Duits voor bord.

Klimhortensia (*Hydrangea anomala* ssp. *petiolaris*)

Deze hortensia is echt een aanrader voor muren in de schaduw. Dankzij hechtworteltjes klemt hij zichzelf aan de muur en zelfs aan de noordkant bloeit deze gestage klimmer volop met mooie, platte schermen vol witte bloemen. Aan de buitenzijde zitten de steriele lokbloemen, in het hart de 'echte' nectar bevattende bloemen. Ook de bijen weten deze bloemen goed te vinden. De bloeitijd is juni-juli.

Houd er bij het aanplanten rekening mee dat vooral de eerste jaren de klimhortensia traag groeit. Is de plant na een paar jaar eenmaal op gang dan groeit hij goed door. Toch is het geen overenthousiaste groeier zoals wingerd of klimop. Daardoor is de plant goed in de hand te houden op de gevel van een huis.

Pluimhortensia's

Hydrangea paniculata bloeit met grote, witte pluimen. Oneerbiedig worden ze wel 'schapekoppen' genoemd.

H. quercifolia wordt ook wel eikbladige hortensia genoemd (Quercus=eik, folia=blad). Het prachtige, dikke blad heeft de vorm van het blad van een Amerikaanse eik. De hoge witte bloeipluimen komen op het tweejarige hout maar het is ook een decoratieve bladplant.

H. involucrata, een traaggroeiende laagblijvende soort met voorkeur voor de schaduw, bloeit met platte schermen met witte steriele bloemen aan de buitenkant en zachtpaarse fertiele bloemen in het hart.

H. arborescens verdraagt droogte redelijk en heeft witte schermen met fertiele en steriele bloemen. Het frisgroene blad lijkt uiterlijk op de klimhortensia maar de plant klimt niet.

H. scandens heeft diverse variëteiten die zeer fraai bloeien en lage struiken vormen zoals de 'Small Form' die maar 75 cm hoog wordt.

Kamerhortensia's

Dit is geen aparte soort maar het is de al genoemde *H. macrophylla* die in de pot gekweekt wordt. In het vroege voorjaar verschijnen ze in de winkels. Hoewel de verhouding tussen plant en bloem enigszins zoek is zijn het geliefde kamerplanten. Om te zorgen dat de takken niet doorbuigen onder het gewicht van de bloemen worden ze gesteund met stokjes. Ze kunnen het best op een niet al te zonnige en warme plek staan want het zijn fikse waterdrinkers. Als de plant uitgebloeid is kan hij een plaatsje krijgen in de tuin. Ook op het terras doen hortensia's in potten het goed.

Snoeien

De variëteiten van de bolronde *H. macrophylla* worden in het voorjaar voorzichtig gesnoeid. Net onder de uitgebloeide bloem zit meestal een nieuwe, dikke bloemknop. Om die ruimte te geven wordt de oude bloem weggeknipt, dat moet voorzichtig gebeuren om de nieuwe knoppen niet te beschadigen. De oude bloem kan ook zijwaarts worden uitgebroken. Om te verjongen kunnen ook ieder jaar enkele oude takken diep weg worden gesnoeid, evenals zwakke takken. Jonge planten met maar weinig takken kunnen tot extra takvorming aangezet worden door te snoeien net boven twee ogen. Die lopen dan allebei uit. De beste tijd om te snoeien is maart, afhankelijk van het weer, want bij vorst kan er beter even gewacht worden. Zoals altijd bij het weghalen van takken is het zaak om erop te letten dat gelijkmatig te doen, zodat er een regelmatige vorm behouden wordt.

De klimhortensia hoeft nauwelijks gesnoeid te worden. Eventueel kunnen te ver uitstekende takken na de bloei weggeknipt worden, evenals takken die een ongewenste kant uit groeien. Let vooral op bij de houten kozijnen. De hechtworteltjes beschadigen makkelijk de verf. Oudere takken, die bijvoorbeeld losgewaaid zijn, hechten maar moeilijk opnieuw aan de muur. Zulke takken kunnen beter gewoon afgeknipt worden.

H. aspera, *quercifolia* en *serrata* worden allemaal zo min mogelijk gesnoeid. Het weghalen van dood hout en incidenteel een zwakke tak is voldoende.

H. arborescens bloeit al op eenjarig hout en mag daarom jaarlijks worden gesnoeid. Snoei zodanig dat op elke tak enkele knoppen blijven staan, zij zullen weer uitlopen en bloeien. Er hoeft trouwens niet gesnoeid te worden, de plant levert dan meer, maar kleinere bloemen.

Decoratieve bloemen

De bloemen van alle hortensia's zijn heel decoratief. Vooral de bolle vormen worden veel gebruikt, als krans, gedroogd op een schaal of in potpourri. Ook de platte schermen zijn de moeite waard. Het meest in het oog springend zijn de grote lokbloemen. Ze zijn vrijwel altijd steriel, dat wil zeggen ze missen een stamper en meeldraden. Hun functie is die van uithangbord. Ze lokken insecten met hun opvallende aanwezigheid. Meer in het midden van de bloem speelt het echte werk zich af. Daar zitten de fertiele bloemen, met stuifmeel en stampers. Bovendien zitten ze vol nectar, er komen dan ook heel wat bijen en andere insecten op af. Heel mooi is dat te zien bij de klimhortensia, tijdens de bloei is het daar een komen en gaan van insecten.

Het drogen van de bloemen kan op verschillende manieren, maar pluk ze altijd op een zonnige, droge dag. Het makkelijkst is het om de bloemen aan de plant te laten zitten tot ze droog aanvoelen. Dan liggend op een rooster of op z'n kop hangend nadrogen. Nadeel is wel dat de kleur dan zo goed als verdwenen is. Een andere methode is om de bloemen te knippen op het moment dat ze beginnen met verkleuren. Op de vaas zetten met een bodempje water en verder vergeten. Het water verdampt en de bloemen verdrogen langzaam. Hoe donkerder de plek, hoe meer ze hun kleur houden. Ook kunnen kleine bosjes op z'n kop te drogen gehangen worden. De bloemen zijn klaar voor verder gebruik als ze stug en hard aanvoelen.

Drugs?

Af en toe verschijnen er berichten in de pers over dieven die het voorzien hebben op de bloemknoppen van hortensia's. De gedroogde knoppen zouden een hallucinerende werking hebben. Deskundigen hebben daar zo hun twijfels bij, het cyanide in de knoppen kan levensgevaarlijke bijwerkingen geven. Vaak zoemen dergelijke geruchten op internet rond en jongeren zijn graag bereid om te experimenteren. Bovendien gaat de pers vaak grif in op dergelijke geruchten.

Een eenvoudige en logische verklaring voor de uitgebroken knoppen zou zijn dat de uitgebloeide bloemen, als ze niet weggeknipt worden vanzelf afvallen. Ze laten een lidteken achter dat kunstmatig lijkt maar het niet is. De komkommertijd in de journalistiek doet de rest...

Tekst: Machteld Klees, Bureau Zonneklaar